

Анжела ІЩУК

ПРЕЗЕНТАЦІЯ АРХІВНОГО ФОНДУ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ В ЦДАГО УКРАЇНИ

Центральний державний архів громадських об'єднань України – це єдина спеціалізована архівна установа, яка зберігає унікальні документи із суспільно-політичної історії України від початку ХХ ст. і до наших днів, утворених у процесі діяльності політичних партій, рухів та громадських об'єднань. Із загальної кількості фондів, що зберігаються в архіві, 25 стосуються діяльності більш як 20-ти політичних партій, у тому числі тих, що утворились і організаційно оформились після 1991 р. Серед них – Народний Рух України, Українська республіканська партія, Українська народна партія “Собор”, Демократична партія України, Ліберальна партія України, Республіканська Християнська партія та інші.

Політичні партії значною мірою впливають на суспільно-політичні процеси, що відбуваються в Україні. Тому документи, що фіксують участь громадських об'єднань у розбудові незалежної, демократичної, заможної, соціально-правової держави мають велику історичну й наукову цінність.

Усвідомлюючи важливість проблеми формування НАФ України документами об'єднань громадян, ЦДАГО тісно співпрацює з діючими політичними партіями, рухами, фондами у питаннях архівної справи та діловодства. Співробітники архіву надають науково-методичну допомогу працівникам діловодних служб та архівних підрозділів партій, налагоджують з ними особисті контакти, ознайомлюють їх з кращим досвідом організації діловодства і архівів на науково-практичних семінарах. Має місце також запрошення партійних функціонерів до ЦДАГО для ознайомлення з організацією його діяльності, станом зберігання та обліку документів, користування ними.

Однією з традиційних форм роботи архіву з політичними партіями та громадськими об'єднаннями є презентація нових фондів. Так, з нагоди 15-річчя створення Соціалістичної партії України 26 жовтня 2006 р. у приміщенні читального залу ЦДАГО відбулася презентація нового фонду – “Документи Соціалістичної партії України”.

Ще в листопаді 1999 р. між ЦДАГО України та СПУ було укладено договір стосовно передавання на постійне державне зберігання документів партії та використання їхньої інформації в історичних та наукових цілях. На підставі цієї угоди до архіву передано: документи Установчого з'їзду СПУ; протоколи, постанови та матеріали з'їздів, засідань Політичної ради, Президії політради, Політичного виконавчого комітету; інформативні матеріали територіальних організацій партії, листування із закордонними політичними партіями та партіями України; довідкові матеріали щодо діяльності партії, Соціалістичної фракції у Верховній Раді України, що охоплюють період 1991–2000 роки.

Під час презентації архівного фонду СПУ.
Зліва направо: В. С. Лозицький – директор ЦДАГО України,
О. О. Мороз – Голова Верховної Ради України, Голова СПУ,
В. Я. Шибко – Голова комітету у закордонних справах
Верховної Ради України, член Політради СПУ.

Передані документи висвітлюють процес створення Соціалістичної партії України як партії лівоцентристського спрямування, що розпочався після заборони в 1991 р. Комуністичної партії України. Документи свідчать, що перші установчі збори первинних організацій СПУ відбулися в Донецьку, Дніпропетровську, Харкові та ін. Засідання ініціативної групи в Києві відбулося 18 вересня 1991 р. На ньому головою оргкомітету та даної групи було обрано народного депутата України О. О. Мороза. 26 жовтня 1991 р. у Києві під гаслом “За соціальну справедливість, демократію, соціалізм!” відбувся Установчий з’їзд Соціалістичної партії України, на якому були ухвалені Декларація про створення СПУ, Програмна заява, Статут, постанова “Про політичний момент і найближчі завдання партії”, заява “Про антиконституційність заборони Компартії України”, резолюція “Про всенародний референдум і вибори Президента України”. Головою Політичної ради партії обрали О. О. Мороза. Були сформовані керівні органи партії: Політична рада, Президія Політичної ради, Контрольно-ревізійна комісія. Партія зареєстрована Міністерством юстиції України 25 листопада 1991 р. За час існування СПУ відбулося дванадцять з’їздів.

Отримані ЦДАГО матеріали свідчать про активну участь соціалістів у проведенні референдуму 1 грудня 1991 р., у виборах Президента України та до Верховної Ради України. Парламентська фракція СПУ стала одним з ініціаторів прийняття Основного Закону – Конституції України та підготовки багатьох законопроектів держави. Документальні джерела висвітлюють зв’язки українських соціалістів з Болгарською Соціалістичною партією, Трудовою партією Кореї, Соціалістичною партією Франції, Соціалістичною партією Угорщини, політичними партіями лівого спрямування інших

країн світу. З 28 жовтня 2003 р. СПУ перебувала в лавах Соціалістичного Інтернаціоналу як асоціативний член, а 31 січня 2006 р. на засіданні Ради Соцінтерну в Афінах партію було визнано рівноправним членом організації, що надало їй право вносити свої проекти та відстоювати їх у процесі голосування. Окрема група документів розкриває ставлення СПУ до внутрішніх проблем в Україні.

У презентаційних заходах, що відбулись у ЦДАГО, взяли участь Голова Верховної Ради України, Голова СПУ О. О. Мороз, члени Політради цієї партії В. Я. Шибко, С. С. Бульба, співробітники архіву, а також дослідники.

У вступному слові директор ЦДАГО України В. С. Лозицький ознайомив присутніх з історією створення та основними напрямками діяльності архіву, зі складом його документальної бази. Акцентувавши увагу на значенні ЦДАГО як єдиної в країні спеціалізованої архівної установи, у зоні комплектування якої перебувають документи, утворювані в діяльності політичних партій та громадських об'єднань, В. С. Лозицький наголосив на важливості їх передавання для зберігання та подальшого використання в наукових дослідженнях з політології, історії тощо.

У своєму виступі Голова СПУ О. О. Мороз зазначив, що для будь-якої партії 15 років – вік помітний. Для СПУ він ще й підсумовує внесок у створення держави. Лідер партії підкреслив, що серед її здобутків – активна участь у прийнятті Конституції України, розробленні реформи політичної системи, відстоюванні питань відкритості влади та її відповідальності перед народом. Саме архівні документи, на думку О. О. Мороза, відбивають процеси розвитку суспільства найбільш повно, а головне – об'єктивно. Він наголосив, що завдяки архівним документам вдалося відтворити 15-річну історію СПУ, яка знайшла своє відображення у історичному нарисі “Партія демократичного соціалізму. Хроніка подій. Документи”, одним з авторів якого є директор архіву В. С. Лозицький. Голова Верховної Ради України подякував працівникам архіву за щоденну сумлінну працю та висловив надію, що архівісти й надалі дбайливо зберігатимуть документально-історичні пам'ятки українського народу.

В урочистій обстановці директор архіву В. С. Лозицький передав Голові СПУ О. О. Морозу один з примірників опису документів партії, що віднині стали складовою частиною НАФ і перебуватимуть на державному зберіганні у ЦДАГО України.

Увазі присутніх була представлена документальна виставка, побудована на документах нового фонду.

Умовно документи нового надходження можна розподілити на кілька груп. Першу з них складають: протоколи засідань регіональних організаційних комітетів, списки делегатів Установчого з'їзду, план підготовки з'їзду, склад організаційного комітету зі створення Соціалістичної партії України, чернетки Програмної заяви, Статуту, постанов, резолюцій. Усі вони розкривають процес народження нової партії. Заява організаційного комітету “Створимо нову партію!”, в якій висловлено намір створити “нову лівоцентристську політичну силу”, написана особисто О. О. Морозом. У документі проголошується: “головна мета її [партії. – *А. І.*] діяльності – від-

стоювання соціальної справедливості в суспільстві, основаної на ефективній економіці, верховенстві права і закону”.

Друга група документів, по суті, – найбільша їх частина, – це протоколи, стенограми з’їздів, всеукраїнських конференцій СПУ; протоколи засідань, постанови, заяви, резолюції Політради, Президії Політради, Політвиконкому СПУ, інформативні матеріали територіальних організацій партії. Вони репрезентують етапи ставлення партії, перетворення її на одну із впливових політичних сил суспільства. Представлені на виставці стенографічний звіт Установчого з’їзду, перші проекти Статуту і Програмної заяви СПУ висвітлюють завдання та організаційні принципи побудови партії, напрямки її діяльності.

Місце СПУ в політичному житті країни певною мірою визначають постанова I Всеукраїнської загальнопартійної конференції СПУ “Про участь членів СПУ в підготовці і прийнятті Конституції України”, проект Закону України “Про повновладдя народу”.

Привертає увагу відкритий лист голови Політради СПУ О. О. Мороза Президенту Російської Федерації Б. М. Єльцину, Президенту України Л. М. Кравчуку, народним депутатам парламентів Російської Федерації та України з приводу загострення протиріч, які виникли у зв’язку з розпадом СРСР.

Складність і напруженість політичної ситуації в країні у зазначений період розкривають заява СПУ у зв’язку з розпадом СРСР та утворенням СНД; доповідь голови СПУ О. О. Мороза на III з’їзді партії “Треба змінити владу!”; заява Політичної ради партії “Про поглиблення загрози національній безпеці України”; резолюція Політради СПУ “Про ставлення до влади”.

Про нові форми і методи партійної роботи дають уявлення постанова розширеного засідання Президії Політради СПУ “Про міжпартійні стосунки в період виборчої кампанії”, постанова Політради партії “Про єдиного кандидата лівих, народно-патріотичних сил на виборах Президента України в 1999 році”, угода про створення виборчого блоку Соціалістичної та Селянської партій України “За правду, за народ, за Україну”, затверджена рішенням спільного з’їзду виборчого блоку.

Третю групу документів утворюють, зокрема, звернення Виконавчого секретаріату Євразійського Соціалістичного Конгресу, листування з керівництвом партій лівого спрямування різних країн світу. Вони свідчать про наміри СПУ бути активним учасником міжнародного соціалістичного руху. Представлені на виставці звернення Виконавчого секретаріату Євразійського Соціалістичного Конгресу до Ради Безпеки ООН, до парламентів країн із закликом скасувати економічні санкції проти Союзної Республіки Югославії за підписом відповідального секретаря Євразійського Соціалістичного Конгресу С. Кіяшко, постанова та звіт “Про участь делегації СПУ у роботі XXI Конгресу Соціалістичного Інтернаціоналу”, лист голови ради общини м. Відіна Болгарської Соціалістичної партії Л. Чернева з відповіддю про згоду налагодити стосунки з керівництвом Соціалістичної партії України ілюструють ці наміри.

Четверта група документів, яку складають заяви, відкриті листи, звернення, тексти виступів (зокрема, “Економічна програма запобігання націо-

нальній катастрофі”, внесений соціалістичною фракцією) соціалістів на сесіях; підписні листи на підтримку практичної діяльності О. О. Мороза та народних депутатів з питань захисту соціальної справедливості та на підтримку звернення фракцій Комуністичної, Селянської і Соціалістичної партій з приводу аграрної політики держави; звернення, листи громадян до керівництва партії з підтримкою політичної діяльності партії, із заявами про “акты политической расправы”, з особистих питань, засвідчує участь партії у вирішенні внутрішніх проблем в Україні.

Доповненням до експозиції стали друковані видання СПУ: газета “Товариш”, теоретичний і політичний журнал “Вибір”, брошури зі статтями та виступами голови СПУ О. О. Мороза. Виставка викликала чималий інтерес як у партійних функціонерів, так і дослідників.

Подібні заходи наочно демонструють керівництву політичних партій переваги державного зберігання документів, що утворюються в процесі їхньої діяльності. Архівісти ж набувають досвіду, що дозволяє вдосконалювати форми і методи подальшої співпраці з джерелами формування НАФ у зоні комплектування архіву з метою їх заохочення до передавання власних архівів на державне зберігання.